

ОЦІНКА ФІСКАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПДВ

Наукові праці МАУП, 2015, вип. 45(2), с. 168–177

Погіршення стану платіжного балансу держави вимагає раціонального підходу до підвищення ефективності справляння податку на додану вартість як основного бюджетоформуючого податку.

Формування певної величини фіскального потенціалу ПДВ відбувається під впливом певних чинників, які, в свою чергу, можуть підвищувати рівень фіскального потенціалу податку чи знижувати його. Тому в умовах сьогодення однією з умов збільшення надходжень ПДВ до бюджету є правильність здійснення оцінки фіскального потенціалу цього податку.

Питання вивчення сутності фіскального потенціалу ПДВ досліджували у своїх наукових працях О. В. Богачева [2], М. А. Гапонюк [18], С. Д. Герчаківський [6], І. В. Горський [7], С. В. Каламбет [9], Н. В. Кашина [11], А. Л. Коломієць [13], А. Ю. Корсун [14], С. Ю. Куніцина [15], М. Меламед [16], А. Мельник [12], О. В. Мірчев [17], Н. Є. Опіхана [19], В. В. Рошупкіна [22], Л. Л. Тарангул [25], проблематику визначення (оцінки) фіскального потенціалу ПДВ – С. Н. Альохін [1], М. В. Васильєва [4], А. Н. Волошина [5], І. В. Горський [7], П. Кадочников [8], А. В. Клименко [5], І. Г. О. Луговой [8], В. Н. Ротова [21], В. В. Рошупкіна [23], С. Синельников [8], Т. І. Єфименко [3], Ф. О. Ярошенко [3] та інші автори.

Визначимо (оцінимо) фіскальний потенціал податку на додану вартість.

З метою належного дослідження питання є необхідність визначення терміна “потенціал”. В етимологічному значенні поняття “потенціал” латинського походження – від “*potentia*”, що означає потужність, приховані можливості.

У словнику іншомовних слів В. Бутромєєва наявне таке визначення терміна потенціалу – сукупність наявних засобів, можливостей, джерел [24].

Подальші дослідження сутності потенціалу містять підходи до його трактування не як звичайної сукупності ресурсів та джерел їх формування, а складної системи з присутніми зв'язками. У загальному розумінні зміст терміна визначається, як ступінь потужності в певній системі, сукупності засобів, необхідних для реалізації господарської ініціативи. Щодо визначення поняття фіскального потенціалу, то в економічній думці ще не існує однозначного викладення сутності, його значення та факторів утворення з відповідними критеріями оцінки.

У табл. 1 наведено визначення поняття фіскального потенціалу, запропоновані різними вченими.

Дослідження сутності фіскального потенціалу показує, що більшість авторів не розглядають окремо визначення фіскального потенціалу податку на додану вартість. Зважаючи на це, можна запропонувати у широкому розумінні “фіскальний потенціал податку на додану вартість” – це сукупний обсяг оподаткованих ресурсів податком на додану вартість певного суб'єкта господарювання. У вузькому, практичному значенні фіскальний потенціал податку на додану вартість – це максимально можлива сума податку на додану вартість, обчисленого в умовах чинного законодавства.

Сутність поняття “фіскальний потенціал” з точки зору різних авторів

Автор	Визначення
О. В. Богачева [2]	Потенціальний бюджетний дохід на душу населення, який може бути отриманий органами влади за фінансовий рік, при застосуванні єдиних на всій території країни умов оподаткування.
С. В. Каламбет [9]	Сукупна величина вкладених у товар інтелектуального потенціалу, фізичних сил (праці), матеріальних та енергетичних витрат, вартості основних фондів і засобів виробництва, що може відображати можливість відшкодування деякої умовної величини надходжень до загальносупільних витрат життєзабезпечення і розвитку держави.
І. В. Горський [7]	Потенціал прямих, непрямих, майнових та інших груп податків.
Н. В. Кашина [11]	Оцінка природного обсягу доходів, який може бути реально зібраний на території регіону при середньому по області коефіцієнті і зборі податків.
С. Ю. Куніцина [15]	Максимально можлива сума податкових платежів на конкретній території.
А. Ю. Корсун [14]	Іманентний елемент системи податкового планування, що характеризує кількісні параметри функціонування податкових відносин, зокрема потенційно можливий обсяг податкових надходжень в бюджеті всіх рівнів з окремої території в умовах чинної нормативно-правової бази.
В. В. Рощупкіна [22]	Фінансові можливості регіону з відтворення податкових надходжень у бюджетну систему, що розраховані пропорційно базі оподаткування, яка склалася у регіоні, без негативного впливу на суб'єкти господарювання.
Л. Л. Тарангул [25]	У широкому розумінні поняття “фіскальний потенціал” — це обсяг реальних і потенційних ресурсів регіону, які підлягають оподаткуванню, а також можуть бути об'єктом оподаткування при розширенні його податкової бази. У вузькому розумінні фіскальний потенціал — це фактичний обсяг податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які акумулює певна територія при використанні своїх ресурсів в умовах чинного податкового законодавства.

Водночас, аналізуючи сутність поняття фіскального потенціалу податку на додану вартість, встановлено, що в економічній літературі часто використовують категорії фінансовий, податковий потенціал, а не фіскальний. Так, російські вчені А. Коломієць та А. Мельник трактують “фінансовий потенціал як усю суму фінансових ресурсів того чи іншого регіону, а податковий як частину фінансового потенціалу, який відповідно до чинного законодавства становить потенційно можливу частину оподатковуваних ресурсів, з яких нараховується вся сукупність податків та обов'язкових платежів” [13, 3–5]. На думку автора, відповідно до цього визначення податковий потенціал податку на додану вартість складає частину фінансового потенціалу суб'єктів господарювання певного регіону

та який відповідно до чинного законодавства становить потенційно можливу суму податкової бази з податку на додану вартість, яка є основою для його нарахування.

У продовження цієї думки Н. Кашина до “податкового потенціалу” відносить весь обіг податкових доходів, які можна зібрати на окремій території при середніх рівнях збору податків [11, 35–37]. Відповідно, у частині ПДВ податковий потенціал становить оцінку всього обігу доходів, які можуть бути зібраними на окремій території при середньому рівні збору податку на додану вартість.

Вітчизняний дослідник С. Каламбет досить ґрунтовно трактував податковий потенціал податку на додану вартість, як сукупну величину вкладених у продукт чи послугу інтелектуальних ресурсів, фізичної праці,

матеріальних та енергетичних ресурсів, основних фондів і засобів виробництва, які в результаті господарського використання можуть спричинити створення деякої величини податку на додану вартість, спрямованого на розвиток держави [10, 71].

Якщо вивчити дослідження сутності “фіскального потенціалу податку на додану вартість” на основі думок різних авторів, то можна навести такі їх трактування.

Науковці М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко, А. А. Славкова під фіскальним потенціалом податку на додану вартість розуміють сукупний розмір ПДВ, який залучається за рахунок усіх платників. При цьому платники розглядаються в межах певної території, регіону чи країни в цілому. Фіскальний потенціал ПДВ розглядається як складова фінансового потенціалу територій [18].

М. Меламед під фіскальним потенціалом податку на додану вартість має на увазі таку суму податку на додану вартість, яку можна зібрати, не позбавляючи господарюючих суб’єктів стимулів для подальшого розвитку [16].

Науковець О. В. Мірчев трактує фіскальний потенціал податку на додану вартість як категорію бюджетної системи. Фіскальний потенціал ПДВ розглядається як сукупність відносин, що відображаються через вплив державних органів з приводу збору податку на додану вартість до бюджету і перерозподілу мобілізованих коштів між бюджетами різних рівнів з метою належного державного управління та розвитку національної економіки [17].

Н. Є. Опіхана під фіскальним потенціалом податку на додану вартість розуміє максимально можливу суму податку на додану вартість, обчислену в умовах чинного законодавства [19].

С. Герчаківський розкрив фіскальний потенціал податку на додану вартість, який, на його думку, становить суспільні, корпоративні й приватні фінансові ресурси у межах суб’єктів господарювання, що мають здатність трансформуватись у фактичні надходження податку на додану вартість до дер-

жавного бюджету. Фіскальний потенціал податку на додану вартість складається з двох компонентів, які охоплюють як фактичні надходження ПДВ, так і резервні (неявні) можливості щодо акумулювання цього податку [6]. Такий підхід до визначення сутності фіскального потенціалу податку на додану вартість більшою мірою дає змогу сформулювати ресурси, які можна отримати з певної сукупності суб’єктів господарювання.

Як бачимо, автори визначають поняття “фіскальний потенціал” податку на додану вартість, як:

- максимально можливу суму надходжень ПДВ до державного бюджету за умов чинного законодавства;
- максимально можливий обсяг надходжень податку на додану вартість, що можна отримати за оптимального використання всіх наявних на території ресурсів;
- максимальну суму податку на додану вартість, що може бути спрямована в бюджет за умови розширеного відновлення виробничих ресурсів.

Слід зазначити, що фіскальний потенціал податку на додану вартість має:

- бути визначений за часом та суб’єктом господарювання;
- носити потенційний, максимально можливий податковий дохід;
- розраховуватись згідно вимог чинного законодавства;
- враховувати соціально-економічні, природні й екологічні умови розвитку територій, де функціонують суб’єкти господарювання [20].

Таким чином, фіскальний потенціал податку на додану вартість – це можливий обсяг надходжень ПДВ від юридичних і фізичних осіб, який є частиною фінансової основи формування фінансових ресурсів загального та спеціального фондів державного бюджету.

З метою ефективного використання фіскального потенціалу податку на додану вартість існує необхідність його точного визначення.

На сьогодні існують різні класифікації методів оцінки фіскального потенціалу податку на додану вартість. У дослідженнях методів оцінки фіскального потенціалу ПДВ є значна кількість подібних думок.

Так, колектив авторів М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, Т. І. Єфименко називають такі методи оцінки фіскального потенціалу ПДВ [3]:

- методи, що передбачають використання макроекономічних показників, тобто параметрів валового доходу, середніх доходів громадян;
- методи, що передбачають розрахунок фіскального потенціалу, ґрунтуючись на офіційних формах податкової звіт-

ності, в якій зазначені дані про фактично сплачений обсяг податку на додану вартість;

- метод на основі побудови рівнянь регресії;
- метод, в основі якого передбачається розробка репрезентативної податкової системи.

Насправді запропоновані методи передбачають оцінку бази оподаткування податком на додану вартість та розрахунок максимально можливого розміру цих податків різними платниками.

У табл. 2 наведено класифікацію та характеристику методів оцінки фіскального потенціалу ПДВ, які пропонуються С. Н. Альо-

Таблиця 2

Характеристика методів оцінки фіскального потенціалу ПДВ

Метод	Переваги методу	Недоліки методу
1	2	3
<i>1. Методи оцінки з використанням показників економічного доходу</i>		
Оцінка на підставі показника середніх доходів населення	Доступна інформаційна база для розрахунків	Не враховує приховані та неофіційні доходи громадян
Оцінка на підставі валового регіонального продукту	Враховує доходи резидентів і нерезидентів	Обсяг валового регіонального продукту не враховує нерівність баз оподаткування податком на додану вартість
<i>2. Методи оцінки на основі побудови репрезентативної системи податкових показників</i>		
Репрезентативна система податкових показників	Може використовуватися для визначення фіскального потенціалу з врахуванням реальних можливостей та існуючої практики формування податкових баз ПДВ	Висока трудомісткість та значні кваліфікаційні навички виконавців
Метод кореляційно-регресійного аналізу	Невелика трудомісткість, значна об'єктивність. Дає змогу виявити залежність фактичних надходжень ПДВ і факторів, які впливають на ці надходження	Вибір показників для розрахунку неоднозначний, що ускладнює його застосування
<i>3. Методи оцінки на основі цих форм податкової звітності і корегування сум фактично зібраного податку на додану вартість</i>		
Розрахунок, що ґрунтується на аддитивній властивості фіскального потенціалу	Розмежування розрахунку фіскального потенціалу ПДВ за окремими галузями, територіями чи видами діяльності дає змогу отримати достатньо точний результат. Визначення коефіцієнта реалізації фіскального потенціалу ПДВ збільшує достовірність даних	В якості інформаційної бази беруться дані ретроспективного періоду, не враховується поточний і перспективний стан податкової бази ПДВ

1	2	3
Спрощений метод на основі вибіркової оцінки	Доступність даних, простота їх збору	Обмеженість розрахунків за рахунок невеликої кількості використаних параметрів
Плановий метод	Високий ступінь достовірності	Не використовується інформація про податкову базу
4. Метод оцінки з використанням індексу фіскального потенціалу (ІФП)		
Оцінка з використанням ІФП	Високий ступінь достовірності	Вимагається великий обсяг ретроспективної інформації
Метод сукупного податку на додану вартість	Більш точне віддзеркалення фактичного обсягу зібраного податку на додану вартість	

хіним, І. В. Горським та В. В. Рощупкіною [1; 7; 23].

Аналізуючи табл. 2, помітно, що колектив авторів пропонує методи, що передбачають оцінку фіскального потенціалу ПДВ на основі використання показників економічного доходу, побудови репрезентативної системи податкових показників, цих форм податкової

звітності і корегування сум фактично зібраного податку на додану вартість, використанням індексу фіскального потенціалу.

Іншу класифікацію методів оцінки фіскального потенціалу податку на додану вартість пропонують П. Кадочников, О. Луговий, С. Синельников [8] (див. рис.). Порівнюючи її з наведеними вище, помітні схожі

Рис. Класифікація методів оцінки фіскального потенціалу податку на додану вартість

назви та характеристики методів, але в цій класифікації методи поділяються на прямі та опосередковані.

Відображеною класифікацією передбачено базування прямих методів на показниках збору податку на додану вартість і формування бюджетних доходів, вони також не виключають імовірність врахування в розрахунку фіскального потенціалу ПДВ таких чинників, які беруть участь в його реалізації. Своєю чергою використання опосередкованих методів розрахунку фіскального потенціалу ПДВ передбачає залучення похідної від якого-небудь показника, що відображає розвиток певної території чи суб'єктів господарювання.

Вчені також зазначають, що оцінка фіскального потенціалу податку на додану вартість на основі даних про фактично зібрані суми ПДВ ґрунтується на твердженні, згідно з яким повному використанню фіскального потенціалу перешкоджають ухилення від сплати ПДВ, тіньова економіка та пільги. Розраховуючи величину фіскального потенціалу ПДВ, потрібно враховувати фактичне надходження ПДВ, приріст неплательців цього податку та розміри пільг.

І. В. Горський зазначає, що розрахунок сукупного фіскального потенціалу податку на додану вартість полягає у використанні притаманної йому властивості адитивності. В цьому разі в якості фіскального потенціалу податку на додану вартість приймається сукупність потенціалів кожного з платників ПДВ, з яких утримується податок за певною ставкою. Результатом оцінки є максимально можлива сума доходів бюджетної системи за рахунок податку на додану вартість на певній території країни в умовах чинного законодавства [7].

Зазначені методи розрахунку фіскального потенціалу ПДВ ґрунтуються на показниках фактично зібраного податку на додану вартість і його баз, у зв'язку з чим точність методик в умовах постійної зміни соціально-економічної ситуації в країні стає відносною. Достовірність оцінки може бути поруше-

на в результаті спотворення відповідальними органами чи особами використовуваних для розрахунку відомостей, а також внаслідок дії інших суб'єктивних та об'єктивних чинників. До таких можна віднести помилки під час розрахунку податку на додану вартість, ухилення від його сплати, необґрунтоване отримання пільг та підстав для відшкодування ПДВ. Крім того, фіскальний потенціал податку на додану вартість є ширшим від сукупної бази ПДВ, оскільки відображає здатність територій до мобілізації доходів бюджету. У зв'язку з цим необхідно використовувати різні підходи до його оцінки на основі достовірних показників.

Так, оцінка фіскального потенціалу ПДВ, що ґрунтується на побудові репрезентативної податкової системи, передбачає прогнозування потенційних надходжень ПДВ до державного бюджету за допомогою застосування єдиної податкової ставки до відповідних податкових баз. У цьому разі фіскальний потенціал ПДВ складає обсяг можливих сум податку на додану вартість, які можна мобілізувати в бюджет за умови застосування на певній території типової схеми оподаткування ПДВ. При цьому фіскальний потенціал ПДВ може розраховуватися окремо за кожним видом діяльності чи галузі національної економіки. Оцінка фіскального потенціалу з використанням даного методу в переважній більшості випадків здійснюється на основі розрахункового або регресійного підходу побудови репрезентативної податкової системи [12, 4].

Метод оцінки фіскального потенціалу ПДВ на основі регресійного аналізу передбачає використання інформації про сукупні доходи суб'єктів господарювання і певного набору змінних, які впливають на формування фіскального потенціалу ПДВ і прямо не впливають на його зміну. До цих факторів можна віднести дані щодо стану податкової бази, обсяги виробництва товарів і послуг, обсяги продажу товарів і послуг споживачам, вартість основних фондів, задіяних у виробництві товарів і послуг тощо. Одним

з можливих недоліків регресійного методу, на думку автора, є складність проведення розрахунків та інтерпретування отриманих результатів, існує ймовірність значного коливання отриманих параметрів фіскального потенціалу ПДВ через використовуваний набір економічних факторів. Крім того, розмір вибірки для побудови цінного для практичного застосування рівняння регресії повинен бути значним, оскільки результати регресійного аналізу матимуть точніші результати за умови охоплення всієї сукупності податкової бази, що бере участь в оцінці фіскального потенціалу податку на додану вартість.

Непрямі методи розрахунку фіскального потенціалу податку на додану вартість базуються на тому, що всі платежі ПДВ у кінцевому випадку виплачуються з доходів платників цього податку, і, відповідно, податковою базою території є сукупний регіональний дохід, незалежно від етапу, на якому стягується податок на додану вартість. На основі проведених досліджень встановлено, що у переважній більшості публікацій для оцінки фіскального потенціалу ПДВ на основі макроекономічних методів пропонується використовувати валовий регіональний продукт або суму доходу в розрахунку на одного громадянина. Серед основного недоліку методів оцінки фіскального потенціалу ПДВ на основі макроекономічних параметрів можна виокремити некоректний розрахунок фіскального потенціалу окремих територій (вища точність досягається за умови розрахунку податкової бази з високим ступенем репрезентативності, оскільки некваліфікованість виконавців та непрозорість використаних даних здатні значним чином спотворити реальні розміри фіскального потенціалу).

Дослідимо особливості визначення фіскального потенціалу ПДВ на основі використання даних офіційних форм податкової звітності суб'єктів господарювання. Для використання цієї методики потрібно забезпечувати прозорість даних форм фінансової звітності, які повинні подавати всі потенційні платники податку на додану вартість, але

при цьому неможливо здійснити дооцінку фіскального потенціалу ПДВ "тіньового" сектора економіки. В основі цього методу знаходяться суми зібраного податку на додану вартість за певний період. Також потрібно скорегувати розрахований фіскальний потенціал ПДВ на відсоток неплатежів, розмір пільг та вартості повернення ПДВ для більш точного його формування [18].

Наявні підходи до оцінки фіскального потенціалу ПДВ вказують на відсутність методів, з використанням яких можна визначити фіскальний потенціал ПДВ, сформований за рахунок фізичних осіб, тобто безпосередніх споживачів товарів, робіт чи послуг від юридичних осіб та приватних підприємців. Специфіка податку на додану вартість вимагає його сплати у процесі придбання товарів громадянами, а тому за рахунок цього також формується елемент фіскального потенціалу ПДВ. Можна запропонувати кілька підходів до визначення фіскального потенціалу ПДВ за рахунок його сплати фізичними особами.

Перший підхід вимагає визначення доходів усіх фізичних осіб, які можуть бути витрачені на придбання товарів чи послуг, у вартість яких буде включений податок на додану вартість. Доходи можна визначити за офіційною заробітною платою кожного працівника, розміром пенсій, спеціальних виплат непрацюючим верствам населення. Таким чином буде формуватися база оподаткування ПДВ та, відповідно, фіскальний потенціал. Недоліком цього підходу є те, що він не враховує неофіційних доходів мешканців, які в умовах соціально-економічного розвитку України досить високі через неофіційні заробітні плати та приховані доходи населення. Розрахований таким чином фактичний та потенційний показник фіскального потенціалу ПДВ у динаміці може свідчити про рівень тінізації доходів населення, про зміну доходів громадян, про зміну споживчих настроїв.

Інший підхід за цим методом може передбачати розрахунок фіскального потенціалу ПДВ на основі розрахунку усереднених сум витрат за джерелами їх здійснення. Річ у тому, що потреби населення завжди переви-

щують можливості, а тому об'єктивним явищем є залучення кредитних коштів, запозичених грошових коштів на придбання товарів чи послуг, на які не вистачає власних грошей. Однак ці кошти також становлять базу оподаткування ПДВ і є джерелом фіскального потенціалу за податком. Створити базу оподаткування можна лише на основі вивчення досвіду минулих років щодо каналів витрачання коштів населенням, розмірів витрачених коштів та їх частки у доходах кожного мешканця. Наступним етапом повинен бути розрахунок сум коштів, що сплачуються населенням за користування певними послугами або ж спрямовуються на придбання товарів. Визначена таким чином база оподаткування вказуватиме на можливий фіскальний потенціал податку на додану вартість. Наявність подібних досліджень не полегшує, а ускладнює розрахунки баз оподаткування ПДВ для оцінки його фіскального потенціалу через виявлені проблемні аспекти цього процесу і необхідність їх вирішення.

Виконане дослідження методик оцінки фіскального потенціалу податку на додану вартість створює передумови для визначення найбільш значущих чинників цього потенціалу, окреслення функціональних зв'язків між обраними макроекономічними показниками і базою оподаткування податком на додану вартість та розробки на цій основі відповідних підходів для об'єктивної оцінки фіскального потенціалу ПДВ в галузях економіки і регіонах країни. За рахунок цього можна створити надійну базу для зростання обсягів збору податку на додану вартість, ефективності його акумулювання і використання.

При цьому варто відмітити, що розглянуті методи оцінки фіскального потенціалу ПДВ є альтернативними, кожен з них може використовуватися для кількісної оцінки можливостей підприємств незалежно від їх галузевої належності генерувати бюджетні доходи за рахунок ПДВ.

Отже, у процесі дослідження сутності поняття "фіскальний потенціал ПДВ" встанов-

лено, що наукові погляди вчених стосовно фіскального потенціалу можна об'єднати такими класифікаційними ознаками: з точки зору податкової компетенції різних рівнів влади; з точки зору сукупного фіскального потенціалу ПДВ; з точки зору доходів, з точки зору витрат, залежно від джерел формування.

Фіскальний потенціал ПДВ є невід'ємною вагомою складовою частиною фінансового потенціалу країни. Під фіскальним потенціалом слід розуміти максимально можливу величину податкових ресурсів території, які можна мобілізувати та ефективно використати для збільшення доходів бюджету з метою подальшого їх спрямування на соціально-економічний розвиток регіону. Своєю чергою фіскальний потенціал ПДВ – це максимально можлива сума надходжень ПДВ за певний період часу, яка може бути мобілізована, а також сума невикористаних можливостей щодо оподаткування податком на додану вартість. Ефективне та якісне використання фіскального потенціалу ПДВ є ключовим фактором соціально-економічного зростання територій.

У сучасній економічній науці наведено різні підходи до оцінки фіскального потенціалу. Кожен з них характеризується певними перевагами і недоліками, які полягають в точності та складності вимірювання. В основу для розрахунку фіскального потенціалу податку на додану вартість часто покладена система показників економічного доходу, які враховують обсяг податку на додану вартість. Якщо потрібно спростити розрахунки, то можна використовувати один чи кілька параметрів. Саме комбінацією різних показників визначається різноманіття методик оцінки фіскального потенціалу.

Наявні методи оцінки фіскального потенціалу податку на додану вартість доцільно розширити на основі методу дослідження витрат фізичних осіб на придбання товарів чи послуг. Сутність методу полягає у визначенні фіскального потенціалу ПДВ, сформованого

за рахунок фізичних осіб, тобто безпосередніх споживачів товарів, робіт чи послуг від юридичних осіб та приватних підприємців. Зазначені категорії споживачів, сплачуючи за товари і послуги, сплачують також і ПДВ. Розрахунок суми ПДВ із можливих сум витрачання коштів населенням вказує на фіскальний потенціал ПДВ.

Література

1. *Алехин С. Н.* Методика оценки налогового потенциала территории / С. Н. Алехин // Рос. налоговый курьер. – 2005. – № 6. – С. 63–68.
2. *Богачева О. В.* Налоговый потенциал и региональные счета // Финансы. – 2000. – № 2. – С. 29–32.
3. *Азаров М. Я.* Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України [Текст]: монографія: у 6 т. Т. 3: Розвиток системи податків як основи зміцнення державних фінансів / М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, Т. І. Єфименко [та ін.]. – К.: НДФІ, 2004. – 308 с.
4. *Васильева М. В.* Система налогового прогнозирования и планирования на основе интеграции учетных и аналитических процедур макро- и микроуровня: автореф. дис. ... д-ра экон. наук. – Орел, 2010. – 48 с.
5. *Волошина А. Н.* Анализ налогового потенциала Белгородской области и пути повышения эффективности его использования / А. Н. Волошина, А. В. Клименко // Налоговый вестн. – 2012. – № 7. – С. 22–27.
6. *Герчаківський С.* Теоретичні та практичні аспекти визначення податкового потенціалу (податкоспроможності) території / С. Герчаківський // Вісн. ТАНГ. – 2004. – № 4. – С. 41–50.
7. *Горський І. В.* Податковий потенціал у механізмі міжбюджетних відносин [Текст] / І. В. Горський // Фінанси. – 1999. – № 6. – С. 27–30.
8. *Кадочников П.* Моделирование динамики налоговых поступлений, оценка налогового потенциала территорий / П. Кадочников, О. Луговой С. Синельников – М.: ИЭПП, 2004. – 253 с.
9. *Каламбет С. В.* Податковий потенціал: теорія, практика, управління / С. В. Каламбет. – Д.: Наука і освіта, 2001. – 304 с.
10. *Каламбет С.* Податковий потенціал у механізмі регулювання економіки: автореф. дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.04.01 / С. Каламбет. – Донецьк, 2004. – 32 с.
11. *Кашина Н. В.* Методика расчетов налогового потенциала [Текст] / Н. В. Кашина // Финансы. – 2001. – № 12. – С. 35–37.
12. *Ковальчук К. Ф.* ПДВ: ефективність і проблеми справляння / К. Ф. Ковальчук, Т. М. Рева // Вісн. Академії митної служби України / Економіка. – 2009. – № 1. – С. 22–27.
13. *Коломиец А. Л.* О понятиях налогового и финансового потенциала регионов / А. Л. Коломиец, А. Д. Мельник // Налоговый вестн. – 2000. – № 1. – С. 3–5.
14. *Корсун А. Ю.* Формирование и реализация налогового потенциала территории [Текст]: автореф. дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.10 / А. Ю. Корсун. – Ставрополь, 2010. – 20 с.
15. *Куницына С. Ю.* К вопросу о природе налогового потенциала [Электронный ресурс] / С. Ю. Куницына. – Режим доступа: <http://www.sno.jurati.ru/node/36>
16. *Меламед М.* Валовий внутрішній продукт України та його податковий потенціал / М. Меламед // Вісн. нац. банку України. – 2005. – № 5. – С. 26.
17. *Мірчев О. В.* Розвиток податкового потенціалу в умовах трансформації бюджетної системи України: автореф. дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.04.01 / О. В. Мірчев. – Ірпінь, 2006. – 199 с.
18. *Місцеві фінанси* [Текст]: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко, А. А. Славкова. – К.: КНЕУ, 2002. – 184 с.
19. *Опихана Н. Є.* Регіональний податковий потенціал в Україні / Н. Є. Опихана // Фінанси України. – 2004. – № 2. – С. 122–125.
20. *Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія* [Текст] / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій [та ін.]; за ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2008. – 675 с.
21. *Ротова В. Н.* Анализ оценки налогового потенциала / В. Н. Ротова // Финансы и статистика. – 2011. – № 47. – С. 14–19.
22. *Рощупкина В. В.* Дифференциация понятий налогового и финансового потенциала региона [Электронный ресурс] / В. В. Рощупкина. – Режим доступа: www.rae.ru/zk/arj/2004/08/Roschupkina.pdf
23. *Рощупкина В. В.* Совершенствование методики оценки налогового потенциала региона: автореф. дис. ... канд. экон. наук / В. В. Рощупкина. – Ставрополь, 2007. – 24 с.
24. *Словарь иностранных слов с приложениями* [Текст] / под ред. В. Бутромеева. – М.: Престиж книга; РИПОЛ Классик, 2006. – 544 с.
25. *Тарангул Л. Л.* Податкова політика та економічний розвиток регіонів: теорія, методологія, практика [Текст]: автореф. дис. ... д-ра экон. наук: спец. 08.04.01 / НАН України, Ін-т экон. прогнозування / Л. Л. Тарангул. – К., 2003. – 32 с.

Вивчено сутнісну характеристику поняття фіскального потенціалу податку на додану вартість. Досліджено методи здійснення його оцінки. Обґрунтовано доцільність розширення таких методів з урахуванням витрат фізичних осіб.

Изучено сущностную характеристику понятия фискального потенциала налога на добавленную стоимость. Исследованы методы осуществления его оценки. Обоснована целесообразность расширения таких методов с учетом расходов физических лиц.

Essential characteristics of the VAT fiscal capacity concept are studied. The methods of carrying out its assessment are researched. Relevance of expansion of such methods considering costs of individuals is substantiated.

Надійшла 23 лютого 2015 р.